

Eija-Hilkka Anttila – Pasi Juvonen – Hanna-Kaisa Parikka

VERKKO-OPETUKSEN HYVÄT KÄYTÄNTEET

Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisu
Saimaa University of Applied Sciences Publications

Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisu
Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 14
ISBN 978-952-5714-35-7 (PDF)
ISSN 1797-7266

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	6
2	VERKKO-OPETUS TÄYDENTÄÄ LÄHIOPETUSTA.....	8
3	SAADAANKO PEDAGOGISTA LISÄARVOA?.....	9
4	OPETUKSEN ERINOMAISIN UUDISTUS 15 VUOTEEN.....	13
5	HYÖDYLLISET VERKKOKESKUSTELUT.....	15
6	TYÖHARJOITTELUN OIVALLINEN TYÖKALU.....	18
7	LUENNOLLA OPETETAAN, VERKOSSA OHJATAAN.....	20
8	UNELMANA SAMA KURSSI ERI MUODOISSA.....	23
9	PARHAINTA ON INTERAKTIIVINEN AINEISTO.....	26
10	SULAUTETTU, ERIYTETTY OPETUS TOIMII JA PALKITSEE.....	28
11	YHTEENVETO.....	32

1 JOHDANTO

Tämän julkaisun tavoitteena on tuoda Saimaan ammattikorkeakoulun verkko-opetuksen osaamista näkyväksi ja edistää sen hyvien käytänteiden leviämistä kaikille opettajille. Julkaisua varten on haastateltu yhdeksää opettajaa heidän verkko-opetusta koskevista kokemuksistaan ja näkemyksistään, joista välittyvät sekä hyviksi osoittautuneet menettelytavat että vaikeuksia tuottavat seikat.

Saimaan ammattikorkeakoulussa on käytetty verkko-opetusta vuodesta 2000 lähtien, jolloin otettiin käyttöön WebCT. Vuonna 2005 siirryttiin käyttämään avoimen lähdekoodin Moodle-järjestelmää. Moodlen ohella käytetään runsaasti muitakin välineitä, kuten Adobe Connect Prota, Skypea ja Google Docsia.

Virtuaaliopetuksen avulla Saimaan ammattikorkeakoulu pyrkii paitsi lisäämään opintojen joustavuutta myös helpottamaan opetuksen järjestämistä kahdessa eri kaupungissa sijaitsevissa toimipaikoissaan: se tarjoaa opetusta Lappeenrannassa ja Imatralla 5 alalla 18 koulutusohjelmassa. Ensimmäiset etäluennot pidettiin syksyllä 2010 aikana, ja ne saivat innostuneen vastaanoton opiskelijoilta. Etäyhteys toteutettiin Adobe Connect Pron avulla.

Uusien opetusvälineiden käyttöönotto vaatii resursseja tukipalveluilta ja opettajilta. Kokemusten jakaminen kollegoiden kesken madaltaa opettajien kynnystä ottaa käyttöön uusia tekniikoita. On harhakäsitys, että verkko-opetus tarvitsisi vähemmän opettajan resursseja kuin lähiopetus. Verkko-opettajan on varattava aikaa kurssiaikataulun, opetusmateriaalin ja etätehtävien laatimiseen sekä pohdittava huolellisesti kurssikokonaisuus niin pedagogiselta kuin teknisen toteutuksenkin kannalta. Hänen on annettava opiskelijoille palautetta kurssin aikana, arvioitava etätehtäviä sekä vastattava kysymyksiin. Aikaa on myös varattava tiedottamiseen ja oppimateriaalin päivittämiseen. Keskustelualueiden hyödyntäminen vaatii opettajalta niiden aktiivista seuraamista. Opiskelijaa ei voi jättää verkkokurssilla yksin, ja vuorovaikutteisuuden ylläpitäminen vaatii opettajan ja opiskelijoiden välistä tiivistä kontaktia.

Miksi sitten opetetaan verkossa, jos se koetaan työlääksi ja resursseja vaativaksi? Tärkein tekijä opiskelijan näkökulmasta on opintojen joustavuuden lisääminen. Opiskelijapalautteen perusteella sen tiedetään vaikuttavan

myönteisesti opiskelumotivaatioon. Etenkin aikuisopiskelussa suhtaudutaan uusiin vuorovaikutteisiin etätyökaluihin innostuneesti. Verkko-opetus avaa myös uusia mahdollisuuksia opetustyön kehittämiseen. Verkossa tapahtuva opiskelu on lisäksi tehokasta, sillä se pakottaa opiskelijan osallistumaan ja saamaan aikaan tuloksia. Keskustelualueet mahdollistavat vertaisarvioinnin. Se että opiskelijat pääsevät näkemään toistensa tuotoksia, saa heidät panostamaan tehtäviinsä enemmän.

Saimaan ammattikorkeakoulussa verkko-opetuksen työkalujen ja verkkopedagogiikan hyödyntäjiä ovat olleet yksittäiset aiheesta kiinnostuneet opettajat. Heitä on jo paljon, mutta heidän osaamisensa ja kokemuksensa jäävät vielä suurelta osin hyödyntämättä. Tähän saakka kokemukset ovat siirtyneet lähinnä suoraan kollegalta toiselle tai pienten samasta aiheesta kiinnostuneiden ryhmien jäsenten kesken. Joissakin tapauksissa kokemukset ovat jääneet ainoastaan jotain uutta kokeilleelle opettajalle itselleen.

Tätä julkaisua varten haastateltiin yhdeksää verkko-opetusta käyttävää Saimaan ammattikorkeakoulun opettajaa. Haastattelukysymykset koskivat verkko-opetuksen hyötyjä ja mahdollisuuksia ja sen soveltuvuutta erilaisiin tarkoituksiin. Haastatelluilta tiedusteltiin heidän näkemystään muun muassa hyvästä verkkokurssista, opettajan ja opiskelijan rooleista ja persoonallisen otteen säilyttämisen mahdollisuuksista. Heitä pyydettiin myös kertomaan sekä havaitsemistaan hyvin toimivista ratkaisuista ja menettelytavoista että kompastuskivistä verkko-opetuksessa.

Haastattelut tehtiin syksyllä 2010. Haastatellut olivat lehtori Anneli Asunmaa, lehtori Timo Eloranta, lehtori Tuula Hämäläinen, kielikeskuksen johtaja Ritva Kosonen, lehtori Heli Korpinen, lehtori Anja Liimatainen, yliopettaja Päivi Porras, opettaja Juha Sorjonen ja tutkimuspäällikkö Kirsi Viskari.

2 VERKKO-OPETUS TÄYDENTÄÄ LÄHIOPETUSTA

Kielikeskuksen johtaja Ritva Kosonen on opettanut 22 vuotta englantia ja venäjää, alun perin liiketalouden alalla. Verkko-opetusta hän on käyttänyt noin 7 vuoden ajan.

Haastatteluhetkellä Ritva Kosonen opetti venäjää henkilökunnalle, kulttuurien välistä viestintää opiskelijoille, ja hänellä oli virtuaalikurssi Business Correspondence. Hänellä on opetettavana kaikkia vuosikursseja, ja opetusryhmissä on vaihtelevasti 15 - 40 opiskelijaa.

Ritva Kosonen lähtee opetuksessaan siitä ajatuksesta, että opiskelija oppii kieltä käyttämällä sitä: kirjoittamaan kirjoittamalla, puhumaan puhumalla. Luento-opetuksen vaikuttavuuteen hän ei usko. ”On tehotonta sellainen, että opettaja puhuu ja opiskelija kuuntelee ja kirjoittaa muistiin. Siitä on vain hiukan hyötyä muun opetuksen osana.”

Kosonen on käyttänyt sekä puhdasta verkko-opetusta että sulautettua eli verkko-opetusta yhdessä lähituntien kanssa. Hän kiinnostui verkko-opetuksesta alun perin siksi, että katsoi sen tarjoavan opiskelijoille jotakin uutta ja erilaista. Hänen näkemyksensä mukaan verkko-opetus sopii vieraan kielen kirjoittamisen opetukseen, mutta itseisarvoa sillä ei ole. ”Se on harmaata verrattuna kontaktiopetukseen.”

Verkko-opetuksen huono puoli on Kososen mukaan siinä, että siinä menee varsin paljon aikaa tehtävien lukemiseen. ”Perinteisillä lähiopetustunneilla opiskelijat kirjoittivat, ja saatoinkin siinä samalla neuvoa ja korjata sekä vastaila kysymyksiin. Kaikki kävi nopeammin ja keveämmin.” Kososen verkkokursseilla opiskelijat näkevät Moodlessa toistensa tuotoksia, mutta vertaisarviointia hän ei käytä.

Kosonen harmittelee verkkokurssien tekemisen työläyttä – varsinkin jos haluaa tehdä niistä hyviä. Hän käyttää muun muassa Hot Potatoes -ohjelmalla tehtäviä aukkotehtäviä, ja niiden järkevä suunnittelu ottaa sekin aikaa.

Moodle-pohjaa Ritva Kosonen käyttää monipuolisesti, ja hänellä on Moodlessa paljon harjoituksia. Osan niistä kone arvioi automaattisesti, osan hän itse korjaa

ja arvioi. Skype ja Adobe Connect Pro sekä Wiki tulevat Kososen mukaan hänelle tarpeellisiksi sitten, kun hän joutuu tekemään puhekursseja.

Hän ohjeensa aloittelijalle on se, että tämä tekisi ensin vähän pohjaa, hahmottelisi kuin piirustusta tehtäessä pääviivat, ja lisäilisi sitten yksityiskohtia ja tarkennuksia. ”On aloitettava vähästä. Lisäksi on syytä miettiä kunnolla, mihin tarkoitukseen verkko-opetusta käyttää.”

3 SAADAANKO PEDAGOGISTA LISÄARVOA?

Juha Sorjonen on opettanut noin 10 vuotta ja käyttänyt miltei saman ajan myös verkko-opetusta. Hänellä oli haastatteluhetkellä tekniikan ja liiketalouden kursseja niin päivä- kuin iltaopiskelijoillekin.

Sorjonen opettaa yhteistyöprojekteja, tietojärjestelmien valintaa ja käyttöönottoa, markkinatutkimusta, Internet-palveluiden tuottamista, Web 2.0-liiketoimintaa, it-palveluiden tuotteistamista. Hänen opetuksestaan puolet on lähi- ja puolet verkko-opetusta. Hänellä on kolmannen ja neljännen vuosikurssin opiskelijoita, ja ryhmät ovat enimmäkseen pieniä, mutta hän on pitänyt myös sadan opiskelijan verkkokursseja.

”On lähdeittävä liikkeelle siitä, miten opiskelijat oppivat ja opetusmenetelmiä on kehitettävä sitä myötä”, Juha Sorjonen sanoo. Kaikille verkko-opetus ei hänen kokemuksensa mukaan sovi. Toiset opiskelijat oppivat paremmin keskustellen, kahden kesken tai ryhmässä. ”Toisaalta joskus se, joka on hiljainen ja vetäytyvä tunneilla, onkin hyvin aktiivinen verkossa.”

Juha Sorjonen näkee verkon pääasiassa itsenäisenä oppimisympäristönä, joka tekee opiskelijalle mahdolliseksi työskennellä hänelle luontevimmassa paikassa. ”Hän lukee, tekee itsenäisesti tehtäviä, arvioi omia ja toisten tuotoksia. Uskon kuitenkin tekemällä oppimiseen ja soveltamisen taitoon. Opintojaksoni ovat yleensä soveltavia, eivätkä niinkään asioiden ulkoa opettelua ’hauki on kala’ -tyyliin.”

Sorjonen kertoo luopuneensa kokonaan verkko-opetuksessa yhteisöllisyydestä kuten keskusteluista, yhdessä työskentelystä, vertaisarvioinnista, toisiltaan

oppimisesta ja reaaliaikaisesta opetuksesta ja sijoittaneensa nuo asiat lähitunneille. ”Enemmän lisäarvoa niille saa lähijaksoilla.” Hän pitää näet ongelmana sitä, että opiskelijoilla on kovin paljon virtuaalikursseja. ”Verkko sopii mielestäni itsenäiseen henkilökohtaiseen opiskeluun, vuorovaikutus saadaan lähijaksoilla.”

Etukäteistutustumista varten verkkoon voi Sorjosen mukaan kyllä panna ”luennot” eli uuden asian opettamisen: kuvat, tekstit videot, suorat kysymykset. Opetusmateriaalit verkossa toimivat hyvin myös kertauksen tukena. Verkon avulla voidaan myös esimerkiksi käydä läpi todellisia työelämän tapauksia kuten vaikkapa sitä, miten jokin yritys voisi hyödyntää omassa markkinoinnissaan sosiaalista mediaa.

”Fläppi- ja liitutaulu ovat erinomaiset opetusvälineet, ylivoimaiset. Jokaisessa luokassa pitäisi olla fläppitaulu. Niin siksi, että oppimistilanne on niin tilannesidonnainen”, Juha Sorjonen sanoo. ”Siinä voi piirtäen ja kirjoittaen täydentää tilanteen mukaan, ja havainnollistaa. Opin myös itse tunnilla kun kirjoitan, muistan oman kirjoittamiseni avulla ja saan saman tien kirjoittaen muistiin kertaluontoisia ex tempore -asioita.”

”Asiat pitää tehdä niin rautalangasta kun suinkin, pitää selittää ja piirtää. Tilanteeseen tarttuminen ja tilanteen huomioon ottaminen ei ole mahdollista verkossa, eikä siellä ole nonverbaalista viestintää. Sitä paitsi reagointinopeus on lähitunneilla ylivoimainen verrattuna verkko-opetukseen.”

”Puhumalla saa väännettyä asioita rautalangasta, ja lähiopetuksessa saa kommentteja ja kysymyksiä heti, tässä ja nyt. Suullinen ja kirjallinen viestintä ovat kaksi eri asiaa.”

Juha Sorjonen toteaa kuitenkin, että kesäiset kolmen kuukauden mittaiset virtuaalikurssit, joihin ei lähiopetusta liittynyt lainkaan, onnistuivat hienosti. ”Niillä aloittaneista puolet jätti kesken, mutta yleensä aivan alkuvaiheessa. Ne, jotka jatkoivat, tekivät loistavaa työtä. Ei voinut muuta kuin antaa parhaita arvosanoja, viitosia siis.”

Juha Sorjosen näkemyksen mukaan opettajan ja opiskelijan roolit verkko-opetuksessa riippuvat suuresti ryhmän koosta. ”Opettajan pitää ehdottomasti olla verkossa aktiivinen. Opiskelija ei saa jäädä yksin tekemään tehtäviään. Hänellä pitää olla apuna opettaja tai ainakin kurssikumppani. Läsnäolo verkossa tarkoittaa opettajan kommentteja, neuvoja, ohjausta, arviointia. On

kiinteästi seurattava, mitä kurssilla tapahtuu. Tehtävien palautukset ovat vain osa siitä. Ja erityisesti on tärkeää osata tunnistaa putoamisvaarassa olevat.”

Sorjonen toteaa, että opettaja voi helposti ”tappaa itsensä” verkkokurssin tekemisellä. ”Mutta jos fiksusti tekee, niin kyllä ne syntyvät mukavasti. En kuitenkaan tiedä, kuinka viisasta opettajan on tehdä ns. kalvosulkeisia verkkoon. Mitään isoja powerpoint-settejä sinne ei kannata panna. Kirjoja ja muuta materiaalia on maailma täynnä. Ei kannata ylivalvella.”

Sorjonen huomauttaa lisäksi, että on aivan eri asia opettaa niin verkossa kuin lähijaksoillakin kymmentä myöhäisempien vuosikurssien opiskelijaa kuin sataa ensimmäisen vuoden opiskelijaa.

Aloittelijan on Sorjosen mukaan hyvä panna ensin vähän aineistoa kurssille ja laajentaa sitä vähitellen. Entisten kurssien päivitys puolestaan säästää aikaa. ”Koskaan kurssi ei ole valmis.” Juha Sorjosen omat vanhimmat kurssit ovat saaneet alkunsa 5 - 6 vuotta sitten. ”Useimmat niistä eivät enää muistuta paljontaan alkuperäistä. Lisäksi samasta kurssista täytyy tehdä eri kohderyhmille eri versioita.” Verkkokursseilla voi myös hyödyntää opiskelijoiden tuotoksia, kuten esimerkiksi työelämän caseja, ja ryhmät voivat panna verkkoon projektitoitään nähtäville. Sorjosesta on myös tärkeää tehdä verkkokursseista modulaarisia, sillä siten voidaan rakentaa erilaisia oppimispolkuja ja hyödyntää kursseja monissa erilaisissa tilanteissa.”

”Yksinkertainen on kaunista. Simppeli on hyvää. Kannattaa karsia. Vähemmän on enemmän”, Sorjonen sanoo. Verkkokurssilla ei saa olla liikaa materiaalia tai tehtäviä. ”Mieluummin liian vähän kuin liikaa: opiskelija voi silloin keskittyä oppimiseen ja reflektointiin eikä siihen, miten jokin verkko-opetuksen työkalu toimii. Fokuksen pitää olla oppimisessa, ei työkalujen käytössä.”

Sorjonen käyttää tilanteen mukaan itsearviointia, opettajan arviointia, joskus myös asiakkaan arviointia. ”Hämmästyttävää on, miten itsearvioinnissa opiskelijat ovat itselleen rehellisiä”, hän sanoo. Vertais- ja ryhmäarviointiakin hänellä on, mutta ne eivät ole kovin olennaisessa osassa; niiden merkitys on lähinnä siinä, että opiskelijat näkevät, miten toiset ovat tehneet. ”Usein vertaisarviointi on tyyliä ihan jees.”

Sorjonen kertoo kiinnostuneensa alun perin verkko-opetuksesta jo pelkästään siksi, että oli uusi tapa opettaa. ”Ajattelin kääntää sen kortin, katsoa mitä se tarjoaa. Ensikokemus ei ollut hyvä. Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulussa oli

käytössä WebCT, joka oli hankala. Sen rinnalle tuotiin Moodle, ja entinen kuihtui pois. Tajusin, että verkko-opetus monipuolistaa ja modernisoi opetusta. Nyt uutena ovat tulleet mukaan yhteisölliset oppimisympäristöt, joita voisi käyttää, mutta en näe siihen tarvetta.”

Sorjonen pitää ensisijaisena lähiopetusta, jota hän tukee verkko-opetuksen avulla. ”Ei ole hyvä, että opiskelijat koko ajan joutuvat opiskelemaan uusia sähköisiä opiskelutyökaluja ja -ympäristöjä. Yhtä ja toista järkevää voi tehdä verkossa: voi koekäyttää esimerkiksi jotakin tietojärjestelmää vaikkapa asiakkuudenhallinnassa ja siten nähdä, miten se toimii käytännössä. Oikeita työelämän, yritysten sähköisiä työkaluja voi käyttää, mutta voi harjoitella niiden käyttöä, soveltaa niitä.”

Opiskelu pähkinänkuoressa on Sorjosen mukaan: lue, näe, kuule, tee. ”Prosessikaavion voi opiskella teoriassa, ja sitten on hyödyllistä toteuttaa se verkkotyökalulla, operoida lähellä oikeaa tilannetta.”

Sorjonen painottaa, ettei verkko-opetus saa olla työkaluasiasia, vaan sen pitää olla pedagoginen asia. ”Verkkokurssin suunnittelu on tärkein, tekniikkaan on sitten saatavissa apuja. Suunnittelu on työläämpää kuin tekninen toteutus. Mutta ei pidä suunnitella liikaa, sillä on voitava tehdä muutoksia tilanteiden mukaan, kurssien pitää olla skaalautuvia. Kurssilla pitää myös olla pitkä elinkaari, ja sen tulee olla laadukas. Sellainen ei synny ihan hetkessä yhdellä istumalla. Kannattaa kuitenkin pitää laatu mielessä jo silloin, kun tekee aivan ensimmäisiä aihioita verkkoon.” Juha Sorjonen haluaa korostaa, ettei opettaja ole sisällöntuottaja. ”Hänen ei pidä tehdä materiaaleja vaan keskittyä ohjaukseen.”

Opiskelijan rooli verkko-opetuksessa on joillakin Sorjosen kursseilla työkalun kannalta teknisesti sama kuin opettajan. Hänen opiskelijansa pääsevät hallinnoimaan kurssia. He luovat projektidokumentteja ja hallinnoivat niitä. Verkkokurssi on sähköinen ympäristö missä projekti suunnitellaan ja toteutetaan.

”Moodlehan on lähtökohdiltaan opettajakeskeinen”, hän sanoo. ”Olen nyt kokeillut uutta ja tehnyt proton sellaisesta, että opiskelijoilla on opettajan kanssa samat oikeudet verkkokurssilla: kaikki näkevät toistensa työt, sijoittavat Moodleen materiaalia, pyytävät sen kautta apua, antavat toisilleen tehtäviä, ja mahdollisesti koko projekti dokumentoidaan yhdessä verkkoon. Opiskelijat

huolehtivat keskenään vastuunjaosta ja tehtävistä, ja näkyvillä on tiedot siitä, mitkä tehtävät on tehty. Opettaja tsekkaa ja tarpeen tullen kommentoi.”

”Yhteisöllisyys ei toteudu käskyttämällä”, Juha Sorjonen sanoo. ”Tietysti jotakin pakotteita on oltava. Opettajan on selkeästi heti kurssin alussa tehtävä selväksi pelisäännöt: mitä täytyy tehdä saadakseen kurssin suoritetuksi ja mitkä seikat vaikuttavat arvosanaan.” Osa opiskelijoista tarvitsee pakottamista, toiset työskentelevät paremmin vapaassa ilmapiirissä.

Sorjosen mukaan opettajan kompastuskiviksi voi verkko-opetuksessa tulla se, että kurssilla on liikaa sisällöntuotantoa tai että se on teknisesti liian vaikea. Vaikeuksia syntyy myös, jos opettaja ei tunne kohderyhmää. Joskus koituu haittaa liiallisesta suunnittelusta, toisinaan tehdyn kurssin kertakäyttöisyydestä. ”On huono juttu, jos opettaja ei ole miettinyt kunnolla, miksi verkko-opetus on kurssilla mukana eli mitä lisäarvoa siitä saadaan. Myös verkkokurssin ylimitoituksen vaara on ilmeinen.”

4 OPETUKSEN ERINOMAISIN UUDISTUS 15 VUOTEEN

Anneli Asunmaa on ruotsin ja saksan kielen lehtori, joka on työskennellyt opettajana 30 vuotta. Hänen erikoisalansa kieltenopettajana on liiketalous. Verkko-opetuksesta hänellä on noin 5 vuoden kokemus.

Haastatteluhetkellä Anneli Asunmaa opetti liiketalouden ja kansainvälisen kaupan pakollisia ruotsin kielen opintojaksoja Svenska i arbetslivet ja Affärskommunikation. Lisäksi hän opetti saksaa vapaavalintaisilla alkeiskursseilla sekä Deutsch in der Firma, Telefonate und Besuche ja Geschäftskommunikation -kursseilla. Ryhmissä on 10-30 opiskelijaa.

Lehtori Anneli Asunmaan näkemyksen mukaan verkko-opetus on parasta mitä 15 vuoteen on opetuksen kehittämisessä tapahtunut. Hän kertoo olleensa ensin varsin epäileväinen sen suhteen, voisiko Moodlesta olla todellista hyötyä kieltenopetuksessa. Mitä enemmän hän sen mahdollisuuksiin perehtyi, sitä enemmän hän kiinnostui ja innostui. Hän pitää ratkaisevana sitä, että hänellä oli mahdollisuus osallistua pitkäköön kurssitukseen, täsmäkoulutukseen, jossa

kouluttajana oli itse Moodlea Tampereen teknillisessä korkeakoulussa käyttänyt kokenut kieltenopettaja.

Verkko-opetuksen yhtenä hyvänä ominaisuutena hän pitää sitä, että sen avulla voi merkittävästi lisätä autenttisen materiaalin määrää. Moodleen on helppoa lisätä linkkejä esimerkiksi lehtiin, blogeihin, radio- ja televisio-ohjelmiin. Se tekee mahdolliseksi myös opiskelun eriyttämisen esimerkiksi siten, että eritasoisille opiskelijoille on mahdollista tarjota erilaista lisämateriaalia. Verkkoaineisto on myös oiva apu kertaamiseen kieliopinnoissa. ”Sinne voi vaikkapa tehdä automatisoituja sanakokeita, joita opettajan ei tarvitse tarkistaa ja joita opiskelija voi tehdä lukemattomia kertoja uudestaan.” Hyvin ja monipuolisesti tehdyt verkko-opetusmateriaalit voivat Asunmaan mukaan jopa saada vastahakoisen opiskelijan innostumaan kieliopinnoista.

Tavallisimpien Moodle-toimintojen kuten tehtäväpalautusten, keskustelun alueen ja kyselyjen lisäksi Anneli Asunmaa kertoo käyttävänsä myös muun muassa Hot Potatoes -kyselyjä sanaristikoihin ja aukkotehtäviin.

Hän korostaa sen merkitystä, että verkko-opetus johdattaa opiskelijaa omatoimisuuteen sekä vastuunottoon opintojen etenemisestä. ”Hyvät ja keskinkertaiset opiskelijat yleensä pitävät verkko-opetuksesta, mutta heikommat haluaisivat mieluummin perinteistä tuntiopetusta”, Anneli Asunmaa huomauttaa. Hän muistuttaa, että osalle opiskelijoista ”pakottaminen” on tarpeen, ja siinäkin Moodle on avuksi. ”Opiskelija ei voi vain lorvia tunneilla, vaan hänellä pitää olla näyttöjä tekemisistään.” Verkko-opetuksen hyviin puoliin Asunmaa lukee myös mahdollisuuden nopeaan tiedottamiseen sekä myös monistamisen tarpeen vähentymisen.

Opettajalta verkko-opetuksen käytäntöjen omaksuminen vaatii Anneli Asunmaan näkemyksen mukaan ennen kaikkea halua oppia uutta, osallistumista koulutuksiin sekä uusien oppien soveltamista mahdollisimman pian omaan opetukseen. ”Rohkea kokeileminen kannattaa, samoin keskustelut kollegojen kanssa.”

Hän varoittaa aloittelijaa vaatimasta itseltään ensimmäisen verkkokurssin tekemisessä täydellisyyttä ja kehottaa sietämään turhautumista. ”Opettelu todellakin vie paljon aikaa. Alussa vaikkapa vain yhden harjoituksen tekeminen Moodleen saattaa viedä tuntikausia. Vielä senkin jälkeen, kun jo osaa paljon, on uuden kurssin tekeminen työlästä, samoin vahojen kurssien päivittäminen”, hän

sanoo. ”Aikaa menee myös opiskelijoiden työskentelyn seuraamiseen sekä tehtävien tarkastamiseen.”

Jos kurssilla on niin paljon opiskelijoita, ettei tehtävien henkilökohtaisiin palautteisiin aika riitä, Asunmaa järjestää palautetunteja. ”Se on välttämättömyys, vaikka tietenkin opiskelijat haluaisivat mieluummin henkilökohtaista ohjausta”, hän sanoo.

Opettajan rooli ei Anneli Asunmaan mukaan ole verkko-opetuksessa olennaisesti erilainen kuin lähiopetuksessa. ”Opettaja on edelleenkin työnjohtaja ja pääasiallinen arvioija, vaikka käytettäisiin sen ohella itse- ja vertaisarviointia”, hän sanoo.

Asunmaa pitäisi hyvänä järjestelynä sitä, että verkkokursseja varten merkittäisiin opiskelijoille aikaa lukujärjestykseen. Vaikka lukujärjestykseen varattu aika ei olisi riittävä, se kuitenkin auttaisi opiskelijaa pysymään paremmin aikataulussa. Verkko-opetusta helpottaisi lisäksi, jos opiskelijat veloitettaisiin käyttämään student.saimia -sähköpostiosoitetta. ”Muista osoitteista tulevat viestit ovat usein jääneet palomuurin taakse”, hän sanoo.

”On selvästikin kyllä alkanut tulla ongelmaksi se, että opiskelijoilla on liikaa verkkotyöskentelyä. Jopa monet ahkerista ja motivoituneistakin valittavat aika usein, että eivät ole ennättäneet edes käväistä joillakin Moodle-sivustoilla”, Anneli Asunmaa sanoo.

5 HYÖDYLLISET VERKKOKESKUSTELUT

Anja Liimatainen työskentelee lehtorina sosiaali- ja terveysalalla. Opettajan työstä hänellä on viiden vuoden kokemus, ja saman ajan hän on käyttänyt myös verkko-opetusta. Hänellä on kokemusta verkko-opetuksesta myös opiskelijan roolissa sekä ammattikorkeakoulusta että yliopistosta, mitä hän pitää hyödyllisenä. Haastatteluhetkellä hän opetti pääasiassa lapsen hoitotyötä sekä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen opintojaksoja.

Anja Liimatainen käyttää hänkin sulautettua opetusta. Lähiopetuksessa hänen käytössään ovat luentojen lisäksi muun muassa keskustelut ja ryhmätyöt, paneeli- ja akvaariokeskustelut sekä tuplatiimit.

Verkko-opetuksessa hän suosii keskusteluja, ja on yhä enemmän ottamassa käyttöön dialogista verkkokeskustelua. ”Terveysten edistämiseenhän kuuluu nimenomaan dialogisuus”, hän sanoo. Koska dialogista verkkokeskustelua opiskelijat käyvät kirjoittaen, on se vaikeahko niille, joille tekstin tuottaminen ei ole luontaista. Liimataisen käytössä dialogikeskustelussa on Diana-malli. ”Sen käyttö onnistuu sillä edellytyksellä, että kaikki opiskelijat todella sitoutuvat osallistumaan keskusteluun sovitussa ajassa”, hän sanoo.

Yamk-opetuksessa Anja Liimatainen käyttää Adobe Connectia lähinnä seminaaritehtävien purkamisessa. Videoneuvotteluja hän on käynyt ainoastaan hankeyhteistyössä. Liimataisen mukaan verkko-opetuksesta on hyötyä ennen kaikkea aikuisopinnoissa, koska opiskelija on niiden ansiosta vapaa valitsemaan opiskelulle parhaan ajan ja paikan. Erinomaisena avuna Moodlessa hän pitää linkitysmahdollisuutta eri tahojen nettisivustoille.

Liimataisen mukaan opiskelijoiden orientaatio onnistuu hyvin verkossa ennen lähiopetusta. Opiskelijat tutustuvat verkkokeskustelujen kautta toisiinsa ja toistensa ajatteluun, ja näin ryhmäytyminen pääsee hyvin alkuun. Lähiopetuksessa suuressa ryhmässä yhtä runsaaseen keskusteluyhteyteen ei voida päästä. Jokaisen opiskelijan pitää tosin sitoutua annettuun aikatauluun, muuten keskustelut vesittyvät.

Opettajalle verkko-opetuksesta Moodlessa on se hyöty, että sen kautta hänen on helppoa seurata opiskelijoiden opintojen edistymistä. Suurena hankaluutena sen sijaan on liian vähäinen aikaresursointi. Työsuunnitelmassa pitäisi hänen näkemyksensä mukaan ehdottomasti oltava aikaa suurten tehtävämäärien lukemiseen päivällä. ”On paha, että ne niin usein jäävät iltalukemiseksi”, hän sanoo.

Opettajan pitää olla Liimataisen mukaan läsnä kurssilla, ja hänen pitäisi päästä käymään, ”näyttämään” kurssilla usein ja osallistumaan keskusteluun. Hänen tulee olla näkyvä, aktiivinen osallistuja. Varsinaista ohjausta ei sen sijaan Anja Liimataisen näkemyksen mukaan voi tehdä Moodlessa, vaan se käy päinsä vain lähiopetuksessa – ja luonnollisesti myös sähköpostin välityksellä. Ongelmana Moodlessa on se, että sähköposti toimii vain sen sisällä, eikä tietoa

saapuneista viesteistä tule opettajan työ sähköpostiin. ”Eikä Moodlen sähköposti aina edes toimi”, hän huomauttaa.

Liimatainen ei usko persoonallisuuden katoavan verkko-opetuksessa. ”Jos persoonallisuutensa haluaa tuoda verkossa esiin, on se kyllä mahdollista.” Hänen mukaansa tarvitaan verkko-opetuksen ohelle ehdottomasti aina myös kasvokkaisuutta. ”Varsinkin aikuisopiskelijat haluavat jakaa siten kokemustietoaan, ja fyysisesti läsnä ollen se onnistuu paremmin kuin verkossa. Kaikkein antoisimpia ovat nimenomaan lähiopetuspäivät, joissa on paljon keskustelua.”

Reaaliaikaisista viestintävälineistä Anja Liimatainen on käyttänyt Adobe Connectia sekä Skypeä vaihdossa olevien opiskelijoiden kanssa. ”Puheluita ja tekstiviestejä käytän mieluummin kuin sähköpostia, sillä niiden avulla kaikki käy niin paljon nopeammin. Erikoista ajatella, että opettajiemme käytössä on ollut matkapuhelimet vasta noin kahden vuoden ajan.” Adobe Connectia on Liimataisen käytettävä harkiten. ”Se ei saa olla itsetarkoitus. Pitää olla tietoinen siitä, missä ja miten sitä käyttää.”

Hyvä verkkokurssi on Anja Liimataisen mukaan sellainen, joka osallistuttaa, aktivoi ja innostaa opiskelijaa. Se ei saa olla pelkkää materiaalien jakoa, vaan sen avulla opiskelijan on voitava rakentaa tietoa tehtävien, tiedon etsinnän ja keskustelujen avulla. ”Verkkokurssia tehdessään opettajan tulee miettiä oppimisprosessi opiskelijan kannalta kokonaisuudessaan. Hänen on ajateltava ennen kaikkea, miten auttaa oppijaa oppimaan.”

Liimatainen kertoo Moodle-opetusta aloitellessaan olleensa liikaa kiinni substanssissa, jolloin kurssin rakentamisessa pedagoginen puoli jäi toissijaiseksi. Siinä hän sanoo kokemuksen myötä kehittyneensä.

Anja Liimatainen tietää omasta kokemuksestaan, että verkko-opetuksen aloittelija tarvitsee tukea. ”Sen pyytämiseen hänellä pitää olla hyvin matala kynnyks.” Jatkuvasti on sitten oltava rohkeutta ja intoa uusien työkalujen käyttöön ottamiseen.

Liimatainen toivoo, että hänellä tulevaisuudessa olisi työaikaa perehtyä ja kouluttautua sosiaalisen median käyttöön opetuksessa. ”Toiveeni on myös se, että sellaista voimavarojen tuhlausta ei tapahtuisi enää, että tehdään suuri verkkokurssi, joka jääkin kehittämättä, kertakäyttöiseksi. Ensimmäisen version parissa tehty työ jää silloin täysin hyödyntämättä.”

6 TYÖHARJOITTELUN OIVALLINEN TYÖKALU

Lehtori Tuula Hämäläinen on toiminut toimintaterapian opettajana yli 15 vuotta. Hän opettaa laajasti pääasiassa toimintaterapian eri opintojaksoja sekä vastaa harjoittelujen ja opinnäytetöiden ohjauksista. Verkko-opetusta hän on käyttänyt niin kauan kuin se on ollut mahdollista, jo heti WebCT:n käyttöönoton jälkeen.

Tuula Hämäläisen mukaan verkko-opetuksen suuri hyödyllisyys on siinä, että opiskelija löytää kaiken tarvitsemansa materiaalin helposti yhdestä paikasta ja että se on hänen saatavissaan milloin ja missä tahansa. ”Verkossa opintojakson kokonaisuus myös hahmottuu paremmin opiskelijalle.”

Hämäläisen pyrkimyksenä on saada täydellisesti kaikki kurssiensa tehtävät ja materiaalit Moodleen. ”Moodlen rinnalla tarvitaan kuitenkin ehdottomasti myös lähiopetusta”, hän sanoo.

Tuula Hämäläinen käyttää Moodlea myös harjoitteluiden ohjauksessa. ”Tämä mahdollisuus on erityisen hyödyllinen, kun jopa puolet yli 20 opiskelijan suuruisesta ryhmästä saattaa olla eri puolilla Suomea, jotkut hyvinkin kaukana.” Hämäläinen korostaa kuitenkin, ettei harjoittelun verkko-ohjaus korvaa sitä, että ohjaava opettaja käy itse henkilökohtaisesti tapaamassa opiskelijoita näiden harjoittelupaikoissa. Se on hänen mukaansa tärkeää niin opiskelijan kuin ammattikorkeakoulun työelämäyhteyksienkin kannalta. ”Usein noissa tapaamisissa löytyy uusia opinnäytetyöaiheita tai ideoita opintojakson sisältöjen tai muun työelämäyhteistyön kehittämiseen.”

Verkko-ohjaus on kuitenkin harjoittelun ohjauksessa oiva apu. Tuula Hämäläinen oli tässä asiassa pioneeri. Hän arvelee olleensa ensimmäinen, joka sosiaali- ja terveysalalla otti ensimmäisenä harjoittelun verkko-ohjauksen käyttöön – ja nyt sitä käyttävät kaikki. Moodlella ovat harjoittelun ohjeet ja tavoitteet sekä tehtävät. Verkko-opetuksen avulla opiskelijat voivat Hämäläisen mukaan oppia paljon toisiltaan. ”Se on hyvä foorumi opiskelijoille jakaa harjoittelukokemuksia keskenään sekä tuottaa materiaalia yhteiseksi hyväksi. Onhan siinä sekin puoli, että se vahvistaa tietokoneen käytön valmiuksia työelämää silmälläpitäen. Esimerkiksi potilaiden verkko-opastus mitä ilmeisimmin lisääntyy lähitulevaisuudessa.”

”Yleensä opiskelijat tuntevat toisensa tuossa vaiheessa jo niin hyvin, että keskustelu sujuu mukavasti. Opettaja ei paljonkaan puutu siihen, mutta , näyttäytyminen, jonkin kysymyksen tai kommentin lisääminen joukkoon, on tärkeää, jotta opettajan läsnäolo tuntuisi.”

”Jos jollakulla opiskelijalla on jotakin erityistä mietittävää, silloin vastaan hänen ongelmaansa, mutta muotoilen vastauksen aina siten että se liittyy laajempaan kontekstiin ja on siten hyödyksi kaikille.”

Tuula Hämäläisen unelmissa ovat Moodleen pantavat nauhoitetut verkkoluennot. Hän katsoo, että se hyödyttäisi erityisesti aikuisopiskelijoita, joita hänen päiväopetuksessaan on paljon.

”Opiskelijat ovat usein tuoneet esiin toivomuksen, että sama opintojakso olisi mahdollista suorittaa eri tavoin: lähiopetuksena, verkkokurssina tai näiden yhdistelmänä.”

Verkko-opetus on toisaalta opettajalle työlästä, mutta toisaalta siinä on Hämäläisen mukaan myös työtä helpottavia elementtejä. ”Ei tarvitse itse valmistaa kaikkea materiaalia. Voi hyödyntää valmista, jos vain ehtii sitä etsimään. Itse olen löytänyt hyvää opetusaineistoa esimerkiksi Yleisradion oppimateriaalipalveluista. Linkki vain Moodleen, ja siinä se on.”

Hämäläinen huomauttaa, että verkko-opetus vaatii kiinnostusta erilaisten medioiden käyttöön sekä ”mediateknistä lukutaitoa”: pitää tuntea esimerkiksi Moodlen toimintalogiikka. Lisäksi tietokoneen käytön tulee olla luontevaa. ”Innostusta pitää olla, jotta saa opiskelijankin innostumaan. Jos on epävarma, se saattaa tarttua myös opiskelijoihin. Mutta yleisesti sanoisin, että ei verkko-opetus vaadi opettajalta mitään ihmeellisiä erityistaitoja.”

Opettajan rooli verkko-opetuksessa on Hämäläisen mukaan olla ensinnäkin rakenteen luoja ja lisäksi yhteisen työskentelyn mahdollistaja sekä innostaja ja kannustaja positiivisen palautteen avulla. ”Opettajan on oltava avoin sille mitä opiskelijat verkkotyöskentelyssään tuottavat”, hän sanoo.

Opiskelijan rooli on verkossa aktiivisempi kuin luento-opetuksessa. ”Monille se on kuitenkin uutta siksi outoa, eikä se kaikille ole sen takia helppoa. Opiskelija ei voi tuudittautua siihen, että hänelle vain annetaan; hänen on itse otettava asioista selvää ja oltava valmis kommentoimaan.”

Facebookissa Tuula Hämäläinen on, mutta opiskelijoitaan hän ei hyväksy siellä kavereiksi. ”Mitä Facebookilla tai blogeilla tekisi, mitä todellista hyötyä niiden

käytöstä opetuksessa voisi olla, sitä en vielä tiedä. On mietittävä sitäkin, miten julkiseksi haluaa oman opetuksensa. Sitä paitsi välineeseen, kuten esimerkiksi sosiaaliseen mediaan, ei pidä upota. Ja on mietittävä sitäkin, voiko opiskelijan esimerkiksi velvoittaa kirjautumaan vaikkapa Facebookiin.”

Hyvä verkkokurssi Hämäläisen näkemyksen mukaan on sellainen, jolla on selkeät, rajatut tavoitteet ja sopivasti vuorovaikutusta. ”On pidettävä huoli, että valituilla työkaluilla todella saavutetaan opintojakson sisällön tavoitteet.”

Opettajan kompastuskivenä Hämäläinen pitää sitä, että hän unohtaa varmistaa kaikkien opiskelijoiden niin tekniset kuin muutkin valmiudet. ”Opettaja olettaa helposti opiskelijoiden olevan todellista aktiivisempia.” Jos tietokoneen käyttö opettajalle itselleen on helppoa, on Hämäläisen mukaan vaarana, ettei tämä muista osan opiskelijoista olevan yhä nykyäänkin teknistä systeemiä ymmärtämättömiä ja ”tottumattomia tuikkaaman piuhoja reikiin”. Vaikkapa Adobe Connectin käyttö saattaa olla sen takia peräti ylivoimaista.

7 LUENNOLLA OPETETAAN, VERKOSSA OHJATAAN

Kirsi Viskarilla on noin 4 vuotta opettajakokemusta, ja koko sen ajan hän on monipuolisesti käyttänyt erilaisia verkko-opetuksen työkaluja ja menetelmiä. Hänen on opettanut eri Saimaan ammattikorkeakoulun aloilla pääasiassa markkinointia ja kansainvälistä kauppaa sekä projektinhallintaa. Hänen opiskelijaryhmiensä koot vaihtelevat 10 ja 60 välillä. Viskari käyttää kaikessa opetuksessaan tavalla tai toisella aina sähköisiä kanavia.

”Ensin Moodle oli minulle vain kanava materiaalien lähettämiseksi ja vastaanottamiseksi. Nyt se on monipuolisesti käytettävä sähköinen kanava, yksi muiden joukossa. Se on työkalu, ei opetusmenetelmä siinä mielessä kuin esimerkiksi projektioppiminen”, Kirsi Viskari sanoo. Hän korostaa sitä, että opetusjakson toteutussuunnitelmaa laatiessaan opettajan tulee ensin ratkaista pedagoginen peruslähestymisensä ja sitten valita siihen sopivat kanavat ja työkalut. ”Verkko-opetus ei saa olla itseisarvoista.”

Verkko-opetuksen hyöty on Viskarista siinä, että se suo vapauden valita opiskeluun soveliaain aika ja paikka, ja varsinkin aikuisopetuksessa se on

merkityksellistä. ”Kaukaisin opiskelijani on Valko-Venäjällä, ja hän voi hyödyntää opiskelussaan verkkotyökaluja, se on vain järjestelykysymys jopa seminaariesitelmienkin osalta.”

Hankaluuksia tulee hänen mukaansa helposti silloin, kun kokonainen suuri ryhmä on virtuaaliopetuksessa ja käytetään vaikkapa Adobe Connectia tai Skypeä. ”Vaikeuksia voi yhteyksien toimimattomuuden takia tai siksi, että joidenkin opiskelijoiden koneilla ei ole tarpeellisia ohjelmia. Useimmiten kuitenkin vaikeudet liittyvät puutteelliseen tekniikan hallintaan.”

Sähköpostia Viskari ei pidä verkko-opetuksena lainkaan. Moodlen hyvänä puolena hän pitää sitä, että siellä kommentit jäävät talteen ja se että sen kautta tehtäviä palautettaessa ne eivät raskauta opettajan sähköpostia. ”Interaktiivisuus palautteen annossa on parempi verrattuna siihen, että se tapahtuisi sähköpostin kautta.”

Viskari on käyttänyt myös täysin nettipohjaista yrityspeliä, Global Challengea opintojaksolla International Business Simulation.” Sen yhteydessä on ollut myös kontaktitunteja lähinnä ryhmien ohjaukseen, mutta kaikki eivät ole tarvinneet niitä. ”

Haastatteluhetkellä Viskarilla oli meneillään opetusjakso, jossa hän käytti Moodlea ja Adobe Connectia eli AC:tä. Osa ryhmästä oli Lappeenrannassa ja osa Imatralla, ja luennot oli järjestetty vuorotellen kummallakin paikkakunnalla. Kun Viskari luennoi toisella, seurasivat toisen paikkakunnan opiskelijat luentoa AC:n kautta. ”Vaikea on kyllä olla jäykästi kameran edessä, eikä äänikään kulje parhaalla tavalla istuessa, mutta muuten se on sujunut hyvin. Ja opiskelijat ovat olleet innostuneita.”

Virtuaaliluennot on Viskarin mukaan valmisteltava ns. elävää luentoa tarkemmin ja tiiviimmin. ”Seuraavaksi haluaisin kokeilla nauhoitettuja, lyhyitä, noin 20 minuutin pituisia luentoja, jotka olisivat katsottavissa Moodlen kautta.” Viskari toivoo, että uudella kampuksella Skinnarilassa on sopivia tiloja tehdä ja seurata virtuaaliluentoja.

Moodle-opetuksessa jää henkilökohtainen kontakti helposti puutteelliseksi, liian ohueksi. ”On keskustelukanava, chat-mahdollisuus ja palauteväylä, mutta niin vain on, että monilla opiskelijoilla on liian korkea kynnys käyttää niitä. Ehkäpä syy on siinä, että aineisto jää sinne. Moni kai ajattelee, että ei viitsi esimerkiksi

kysyä 'hölmöä kysymystä' tai 'liian pientä asiaa'. Viestinnän avaamiseksi on kurssin alussa henkilökohtainen tapaaminen tärkeä", Viskari sanoo.

"Wikiä käytettäessä viestityksestä ei jää jälkeä, ja sinne opiskelijoiden on helpompi heitellä ajatuksiaan. Siinä on vain se huono puoli, että opettaja ei silloin voi nähdä, kuka on tehnyt ja mitä."

Viskari sanoo heti alkuun ryhtyneensä käyttämään verkko-opetusta jo pelkästään oman luontaisen uudessa mukana olemisen halunsa takia. "Siinä kehittyy vain, jos oikeasti haluaa tehdä asioita toisella tavalla kuin ennen. Se vaatii sen sietämistä, että joutuu siirtymään epämukavuusalueelle. Jos haluaa, oppii tekniikkaa ja sen käyttökelpoisuutta melko helposti. Esimerkiksi Adobe Connect on varsin helppokäyttöinen."

Verkko-opetuksessa opettaja on Viskarin mukaan ennen kaikkea fasilitaattori, mahdollisuuksien luoja. Luennolla hän on opettava, verkossa opastaja. Hän luo kurssin rakenteen, maailman, jossa toimitaan. Siellä hänen itsensä on tärkeää olla aktiivinen ja valmis vastaamaan kysymyksiin nopeasti. "Opiskelijalla tulee olla tunne siitä, että opettaja on läsnä." Opiskelijoilta puolestaan verkko-opiskelu vaatii enemmän omatoimisuutta ja aktiivisuutta kuin läsnäolo luennoilla.

Viskari ei – vielä – käytä sosiaalista mediaa opetuksessa. "Se on epäilemättä tulossa opetuksen osaksi korkeakouluissa, ja Second Lifea tiedän kokeillun, mutta toistaiseksi sen luonnetta on vielä vaikea hahmottaa. Sosiaalinen media on kuin ameba; se ei ole samalla lailla kontrolloitavissa kuin perinteiset mediat vaan menee sinne mihin ryhmä sitä vie. Sen lainalaisuudet ja pelisäännöt ovat aivan erilaiset kuin esimerkiksi Moodlessa. Jos sen käyttöön ryhtyy, täytyy miettiä tarkkaan, mihin se soveltuu ennen kuin siihen sukeltaa – tai saattaa huomata sukeltaneensa syvään." Viskari tuumii, että sosiaalinen media voisi kenties olla näkymisen paikka, missä voitaisiin tuoda esiin tuotoksia ja kehittää niitä.

Viskarin mukaan se, katoaako vai säilyykö persoonallisuuden vaikutus verkko-opetuksessa riippuu paljon siitä, miten opettaja sen työkaluja käyttää ja miten ns. omannäköistään hänen materiaalinsa siellä on.

Hyvä verkkokurssi vaatii sitä, että opettaja antaa heti alussa enemmän ohjeistusta kuin lähiopetuskurssilla. "Siinä ei voi olla kovin paljon liikkuvia osia, eikä kesken kaiken voi 'säveltää' paljonkaan", hän sanoo. "Sen rakenne on suunniteltava paljon napakammin, ja sen on oltava jo alussa selkeämpi ja

valmiimpi. On määriteltävä tarkemmin, mitä opiskelijalta odotetaan ja mitä hänen pitää tehdä.

Opettajan ei pidä kuvitella, että verkkokurssi vaatisi vähemmän työtä kuin lähiopetus, Viskari muistuttaa. ”Keskusteluissa mukana oleminen ja palautteen antaminen, kaikinainen läsnäolo, ne vaativat aikaa. Kurssia ei missään nimessä saa unohtaa sen jälkeen, kun se on käynnistynyt.”

Verkko-opetusta pitää Viskarin näkemyksen mukaan käyttää työkaluna, ja opettajan on oltava rohkea kokeiluissaan. On oltava rohkeutta myös epäonnistua. ”Silläkin tavalla pitää mennä oman mukavuusalueensa ulkopuolelle, että reilusti sanoo opiskelijoille, että jokin kurssi tai menetelmä on kokeilu, ja pyytää siitä heiltä palautetta.”

8 UNELMANA SAMA KURSSI ERI MUODOISSA

Heli Korpinen on työskennellyt opettajana noin 15 vuotta. Hän on hotelli- ja ravintola-alan lehtori ja opettaa hotellitoimintaa sekä johtamista. Hänellä on pitkä kokemus verkko-opetuksesta; itse asiassa hän on sen pioneereja. Jo ensimmäisen virtuaaliopetusvälineen WebCt:n tullessa käyttöön hän oli ensimmäisten joukossa siihen perehtymässä ja sitä hyödyntämässä. Hän käyttää lukuisia erilaisia opetusmenetelmiä kurssista sekä ryhmästä ja sen koosta riippuen aina massaluennoista verkko-opetukseen.

Heli Korpinen oli työskennellyt ennen tuloaan Saimaan ammattikorkeakoulun edeltäjän, Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulun palvelukseen Vuoksenlaakson hotelli- ja ravintolaoppilaitoksessa, missä hän ei paljonkaan ollut perehtynyt tietotekniikkaan. ”Perusutelaisuudestani johtunee, että kiinnostuin heti WebCt:n käytöstä. Siinä avautui opetukseen aivan uusi maailma.”

Kun verkko-opetusta aloiteltiin, Korpinen sanoi ajatelleensa aluksi, että yksi sen merkittävistä hyödyistä olisi sen käytön riippumattomuus ajasta ja paikasta. ”Sitähän se ei kuitenkaan aina ole. Esimerkiksi verkkokokoonumisissa on kaikkien oltava samaan aikaan läsnä ja koneensa ääressä. Mutta antaahan se tietenkin opettajalle mahdollisuuksia tuottaa varsin eri tavoin opetusmateriaalia, ja opiskelijalle se merkitsee vaihtelua luokassa istumiselle.”

Verkko-opetuksen merkittävänä hyötynä hän pitää sitä, että verkossa opiskelijan on pakko keskittyä. Se pakottaa osallistumaan ja saamaan aikaan tuloksia. Luokkaopetuksessa opiskelija voi istua passiivisen ja ”ajatella vaikkapa kesälomaa”.

Verkko-opetus antaa Korpinen mukaan opettajan työhön virkistävää vaihtelua. Hänelle itselleen on motivoivaa luoda erilaisia versioita samasta kurssista. ”Unelmanani on se, että joskus olisi mahdollista, että opiskelija voisi valita, minkä muotoisena hän kurssinsa haluaa: lähiopetuksena, verkkokurssina vai kirjatenttinä.”

Korpinen kuitenkin muistuttaa, että on opiskelijoita, joille verkko-opetus ei kovin hyvin sovi. ”Jos verkkoluentoja ei ole, eivät auditiivisesti suuntautuneet opiskelijat yleensä ole tyytyväisiä. Ehdottomasti tarvitaan myös lähiopetusta.”

”Verkossa opiskelijan on tuotettava tekstiä, ja osalle kirjoittaminen on vaikeaa. On hyödyllistä, että he joutuvat sitä harjoittelemaan, mutta samalla verkkokurssin suorittamien on heille aikaa vievää ja harmistusta aiheuttavaa. Toisaalta ne opiskelijat, jotka eivät ole vahvoja sosiaalisesti, saattavat olla hyvinkin aktiivisia verkossa. Luonteeltaan ujoille tarjoutuu mahdollisuus tuoda esille aivan uusia puolia itsestään.”

Heli Korpinen pitää vaikeana verkko-opetuksen mitoittamista oikean kokoiseksi, vaaditun pistemäärän työkuormaa vastaavaksi. Kun yhdeltä opiskelijalta kirjoittaminen käy helposti ja toiselta työläästi, he joutuvat käyttämään kurssiin eri määrän aikaa. ”Sitä paitsi tekniikan kanssa pelaaminen ottaa usein aikaa sekin.”

Kovin helppoa ei aina ole myöskään arvioida sitä, onko kurssin työmäärä opettajalle tarkoituksenmukainen. Heli Korpinen tunnustaa joidenkin kurssien olleen hänelle itselleen hyvinkin työläisiä tehdä. ”Mutta itsehän olen siihen ryhtynyt; ei kukaan ole pakottanut. Olen tuntenut sen motivoivaksi, vaikka helpompaa usein olisi vain luennoida ja pitää sitten tentti.”

Heli Korpinen pitää tärkeänä vuorovaikutteisuutta verkko-opetuksessa. Hänellä ei ole paljon automaattisia tehtäviä. ”Käytän niitä toisinaan vain diagnosoivina esimerkiksi kontrolloidakseni, onko opiskelija lukenut jonkin lain tai muun annetun materiaalin.”

PBL:ää eli problem based learning -menetelmää käyttäessään Heli Korpinen järjestää tuoriaalit verkossa Adobe Connectin avulla. PBL-opetuksessa on ensin

yksi tutoriaali-istunto, jossa opettaja antaa oppimisvirikkeen. Se voi olla vaikkapa ote keskustelusta, kuva, videojako tai tekstikatkelma jostakin kirjasta. Sen on määrä herättää opiskelijoiden uteliaisuus. Sen perusteella opiskelijat käynnistävät aivoriihen, jossa he pohtivat, mitä heillä on tarve oppia. Tuloksena on lopulta oppimistehtävä ryhmälle. Opettajan tehtävänä on katsoa, että pohdinta etenee oikeaan suuntaan. Toisessa tutoriaali-istunnossa opiskelijat tuovat ryhmään löytämänsä tiedot, ja ryhmä työskentelee aiheesta yhteisen synteesin. Lopuksi jokainen kirjoittaa teemasta oppimisraportin.

Korpisen mukaan verkko-opetuksen käyttö vaatii opettajalta uteliaisuutta sekä rohkeutta ”puljata tekniikan kanssa”. Hänestä on tärkeää on oikein herkällä korvalla kuulla opiskelijoiden palautetta. ”Kun toteuttaa kurssia ensimmäistä kertaa uudella tavalla, pitää rohkeasti vain niin sanotusti mennä susien eteen, vaikka ei tiedä onko saanut aikaiseksi toimivan kurssin vai ei. On epävarmuutta siitä, mitä opiskelijat ajattelevat ja tuntevat ja oppivatko he. Se on riskinottoa. Voi aivan hyvin tulla murskapalaute, mutta se on paljon parempi kuin ei palautetta ollenkaan.”

Heli Korpisen kokemuksen mukaan opiskelijat antavat mielellään runsaasti palautetta. Hän pyytää sitä suoraan ja rohkaisee sähköisen palautejärjestelmän käyttöön. Hän kertoo saaneensa siten oivallisia kehitysehdotuksia.

Verkko-opetuksessa opettajan tulee Korpisen näkemyksen mukaan olla varsin kannustava. ” Siinä opettajan persoona osittain peittyi, ja siitä pitää olla tietoinen. On pidettävä huolta siitä, että persoonallinen ote säilyy, eikä kurssi käy kuivakkaaksi.” Korpinen muistuttaa, että opettajan tärkein työkalu on juuri hänen oma persoonallinen otteensa. ”Myös Moodlessa se tulee näkyviin jo siinä, miten kurssi on rakennettu, millaisia tehtävät ovat ja ennen kaikkea siinä, miten opettaja antaa palautteensa ja ilmaisee asiansa. Tuntiopetukseen verrattuna opiskelija saa verkko-opetuksessa usein enemmän henkilökohtaista palautetta.”

Opiskelijan rooliin verkossa kuuluu puolestaan se, että hän on aktiivinen, oppiva toimija. ”Kaikki se, mitä hän verkossa tekee, on oppimista. Vapaamatkustajana siellä ei voi olla.”

Heli Korpinen toivoo, että opiskelijat tottuisivat antamaan entistä enemmän palautetta toisilleen. Verkko-opetushan antaa siihen hyvät mahdollisuudet. Se on kuitenkin vielä opiskelijoille uutta, ja toistaiseksi heistä monet pitävät sitä

vaikeana. ”Työelämää ajatellen olisi kuitenkin tärkeää opetella perustellun palautteen antamista, sillä siellä ei riitä kommentiksi ’ihan hyvä’.”

Heli Korpinen sanoo käyttävänsä reaaliaikaisista viestintävälineistä opetuksessa paitsi puhelinta ja tekstiviestejä myös Skypeä ja Adobe Connectia. Viimeksi mainitut ovat tärkeitä kansainvälisten ryhmien opiskelijoiden kanssa toimittaessa sekä opinnäytetöiden ohjauksessa.

”Skype on paljon parempi väline kuin sähköposti, sillä sen avulla toimiessa aikaa säästyy tavattoman paljon. Varsinkin Skypen chat on oiva väline. Hiukan chattailen tai vastaan viestikysymyksiin myös Facebookissa.”

Ohjeena aloittelevalle verkko-opetuksen käyttäjälle Heli Korpinen antaa sen neuvon, että tämä pyrkisi ottamaan erilaiset oppijat huomioon ja olemaan kannustava. ”Verkko-opetuksessa oppii hyväksi ainoastaan kokemuksen kautta, ja vain saamansa palautteen avulla siinä todella kehittyy.”

Korpinen myöntää, että tekniikka kyllä kompastuttaa monta kertaa. Esimerkiksi Adobe Connectin käyttö ei aina suju sulavasti opiskelijoiden käyttämien laitteiden ja yhteyksien puutteellisuuden takia. ”Mutta ei siitä kannata ottaa paineita. Jos opiskelijan mikrofoni ei toimi, niin sitten tyydytään siihen, että hän sentään kuulee muita.”

Korpinen kehottaa opettajia tekemään kursseja rohkeasti ja hyväksymään sen, että eivät ne aina onnistu. ”Opiskelijat kannattaa ottaa kurssin kehittelyyn mukaan. On hyvä kertoa jos on kokeilemassa jotakin ensimmäistä kertaa ja kysellä opiskelijoiden tunteja ja suhtautumista.”

9 PARHAINA ON INTERAKTIIVINEN AINEISTO

Yliopettaja Päivi Porras on opettanut Saimaan ammattikorkeakoulussa vuodesta 2003 lähtien. Sitä ennen hän toimi opettajana yliopistossa noin kymmenen vuoden ajan. Verkko-opetuksesta hänellä on noin 10 vuoden kokemus.

Porras opettaa matematiikkaa. Haastatteluhetkellä syksyllä 2010 hänellä oli opetettavina englanninkieliset matematiikan opintojaksot, joilla hän käytti perinteistä luokkaopetusta hyödyntäen sen ohella verkko-opetusta. Hänellä oli neljä opiskelijaryhmää, joissa kussakin oli 10-20 opiskelijaa.

Päivi Porras kertoo tarjoavansa opiskelijoille kaiken luentomateriaalin verkossa ja antavansa ohjauksen lähiopetustunneilla. Hänen verkko-aineistonsa ovat pääasiassa interaktiivisia ja sellaisina pakottavat opiskelijan käyttämään verkko-oppimisympäristöä, jolloin aineiston tulostaminen ei ole järkevää.

Koska Päivi Porraksella oli sekä opintoja että työkokemusta tietotekniikasta, hän ryhtyi käyttämään verkko-opetusta jo varhain. ”Oli kysymys siitäkkin, että opiskelijoiden kannalta oli kyllästyttävää, kun taululle tai kalvolle ei voinut piirtää kyllin monta kuvaa esimerkiksi funktioista, jotta erityispiirteet tulisivat selville”, hän sanoo. ”Sitä paitsi kun esimerkiksi funktion piirtäminen on automatisoitu Moodleen, opiskelija voi tarpeen mukaan katsoa sitä yhä uudelleen vaikka kaksisataa kertaa.”

Porras kertoo erään ulkomaalaisen opiskelijan todenneen interaktiivisen verkko-opetuksen hyödyttäneen häntä suuresti. Aiemmin hän oli oman maansa koulutusikäntöjen mukaisesti oppinut valtavat määrät kaavoja ulkoa, mutta Suomessa opiskeltuaan hän totesi viimein tajunneensa, mihin ja miten niitä käytetään.”

Päivi Porras katsoo verkko-opetuksen tarjoavan runsaasti mahdollisuuksia matematiikassa. Koettaessaan toteuttaa ideoitaan hän on kuitenkin omien sanojensa mukaan toistuvasti ”paukuttanut päätään seinään” sekä inhimillisten että varsinkin tekniikkaan liittyvien ongelmien vuoksi.

Todella suurten ongelmien parissa Päivi Porras on painiskellut koettaessaan löytää teknisiä ratkaisuja opetusaineistojensa saattamiseksi muotoon, joka toimisi Moodlessa. Usein hän joutuu käyttämään monia erilaisia tiedostotyyppisiä päämäärään päästäkseen. ”On HTM ja appletit ja MHT-PowerPointit, joissa matematiikan kaavat ovat omina kuvinaan. Kun tarvitsee sen sataa tiedostoa, on koko paketin hallinnointi hankalaa.”

Monet ongelmat ovat yhä ratkaisua vailla. Päivi Porras luettelee esimerkkejä hankaluuksista. ”Kun saa funktionaatiossa pallukat kohdalleen, niin sittenpä menevätkin tekstit päällekkäin. Jokin, minkä saan toimimaan omalla koneellani, ei kuitenkaan onnistu Moodleen siirrettynä. Kun löytyy ohjelma, jolla jokin ongelma ratkaistaan, havaitaan että se on käyttökelpoinen vain englannin kieltä käytettäessä, mutta ei tunnista suomen ääkkösiä ja öökkösiä.”

Useimpien muiden asioiden verkko-opetus ei vaadi kaikkea sitä, mitä Päivi Porras tekee ja toivoo tekevänsä. Silti hänen neuvonsa kokeneena verkko-opettajana aloittelijalle tai vähemmän kokeneelle on: ota huomioon, että aikaa kuluu tolkuttomasti. Hän tarkentaa sanojaan toteamalla, että verkkotunnin valmisteluun menee kolmin- tai nelinkertaisesti se aika, minkä kontaktitunti vaatii. ”On mietittävä koko paketti tarkemmin. Lähitunnillahan näkee heti, mikä toimii ja mikä ei. Verkkokurssia laatiessaan joutuu ennakoimaan enemmän. Kaikki on suunniteltava huomattavasti yksityiskohtaisemmin.”

”Aloittelevalle kollegalle sanoisin, että älä tuota printattavaa materiaalia vaan pyri interaktiiviseen, verkossa toimivaan aineistoon. On tärkeää lisäksi uskaltaa sumeilematta kokeilla ja perehtyä Moodlen suomiin mahdollisuuksiin.”

Porraksen mukaan silloin voi todeta löytäneensä onnistuneita ratkaisuja, kun ne saavat opiskelijat tekemään töitä. Verkko-opetusta hän pitää sinällään oivana keinona pakottaa ryhmä hyvään työskentelyyn ja varsinkin yhteistyöhön.

10 SULAUTETTU, ERIYTETTY OPETUS TOIMII JA PALKITSEE

Timo Eloranta on toiminut opettajana 23 vuotta. Haastatteluhetkellä hän opetti koneautomaatiota, pneumatiikkaa, ohjelmoitavia logiikoita, orientoivia opintoja, 3D-virtuaalimallinnusta, projektitoimintaa sekä oli ohjaajana projektimuotoisen opetuksen TKI-hankkeessa. Opiskelijaryhmien keskikoko on noin 25 opiskelijaa. Verkko-opetuksen eri muodoista hänellä on noin 15 vuoden kokemus.

Timo Eloranta on Etelä-Karjalassa verkko-opetuksen pioneereja. Hän oli perustamassa Etelä-Karjalan hypermediakeskusta, joka vastasi koko maakunnan peruskoulujen hypermediakoulutuksesta. Hän vieraili kollegoineen kansainvälisissä konferensseissa puhumassa uusista opetusmenetelmistä ja vastasi jopa televisio-ohjelmassa kysymykseen ”korvaako tietokone opettajan”. Monet olivat vielä tuolloin, 1990-luvun puolivälissä, varsin epäileväisiä tietokoneavusteisten (CAL = computer aided learning) opetusmenetelmien hyödyllisyydestä.

Timo Eloranta sanoo pitävänsä opetusmenetelmistä parhaana sulautettua opetusta (blended learning), jossa verkko-opetus yhdistyy kontaktiopetukseen.

Hänellä on noin 95 prosenttia opetuksesta sulautettua ja noin 5 prosenttia verkko-opetusta, eikä puhdasta kontaktiopetusta lainkaan. Moodlen ohella hänellä on käytössä Adobe Connect Pro, Google Docsin sosiaaliset työkalut, Fluid-SIM ja Ciro's Mechatronics simulaatio-ohjelmistot, MS-Project projektinhallintaohjelmistot sekä luovuustyökalu X-Mind. Etäopetusjaksoilla hän kommunikoi opiskelijoiden kanssa Skypen ja ACP:n välityksellä chat-keskusteluihin ja käyttää lisäksi Moodlen sähköpostia, kalenteria ja ilmoitustaulua. Luokkaopetus muodostuu teoriasta (Moodlessa), aktivoivista harjoituksista (Moodlessa), laboratoriotyöskentelystä, opiskelijoiden näytöistä (simulaatiot + laboratoriot) sekä verkkokokeista (Moodlessa). Keskeisellä sijalla kaikessa on tekemällä oppiminen. Näyttökokeet voivat myös ratkaista, saako opiskelija kurssin suoritetuksi (=kynnystehtävä).

”Jos opiskelija ei saa 3D-virtuaalisimulaattorin avulla laitetta toimimaan siten, että se todella toimii, hänen on palattava takaisin opiskelemaan teoriaa ja kokeilemaan asioita uudesta näkökulmasta saamiensa suullisten ohjeiden perusteella”, Timo Eloranta selittää. ”Onhan myös hienoa, että simulaattoreiden avulla voi tehdä virheitä ilman että siitä koituu vaaraa ulkopuolisille.”

”Näytöissä ja simulaatioissa tapahtuu asioiden sisäistäminen. Kiiltokuvamainen asioiden ulkoa opiskelu on ammattitaidon kehittymisen kannalta hyödytöntä!”

Eloranta ohjaa opiskelijoita verkon kautta myös henkilökohtaisiin kohtaamisiin ja ryhmätapaamisiin. Arvioinnin osana hän käyttää myös opiskelijoiden itsearviointia, mutta ei vertaisarviointia.

Perinteisiä paperitenttejä Eloranta ei pidä lainkaan. Hänen opiskelijansa keräävät opintojaksoilla pisteitä, joita he saavat harjoitustehtävistä, kokeista ja näytöistä. Pisteitä on saatava läpikäytyyn vähintään 60 prosenttia kurssin maksimimäärästä, ja lisäksi vaatimuksena on 80-prosenttinen läsnäolo projekti- ja lähitunneilla. Kurssien osia voi suorittaa uudelleen, mutta paperitenteillä ei voi korvata tehtäviä, käytännön harjoittelua tai läsnäoloa. Maksimiarvosanan 5 saa, jos on saanut pisteitä kokoon vähintään 90 prosenttia. Pistepohjaista arviointia Eloranta pitää erinomaisena ja opiskelijaa kannustavana arviointijärjestelmänä.

Eloranta kertoo havainneensa, että mitä paremmaksi hän on saanut kehitettyksi sulautettua verkko-opetusta, sitä innokkaampia opiskelijat ovat oppimaan uutta tietoa – ja lisäksi usein hyvin halukkaita myös korottamaan arvosanojaan. ”Kakkoseen ei kovin moni tyydy, eikä kolmoseenkaan.”

Elorannan kursseilla opiskelijat etenevät sulautetuissa verkko-opinnoissa vaiheittaisten prosessien kautta. Seuraavaan tehtävään ei ole mahdollista päästä käsiksi, ennen kuin edellinen on tullut hyväksytysti suoritetuksi. ”Näin asioiden ulkoa opettelun vaara vähenee. Opiskelija ei pääse hankkimaan uutta tietoa, ellei sen pohjana oleva ole hänellä hallinnassa.” Ehdollisten oppimispolkujen rakentaminen verkkoon on Elorannasta peräti kiehtovaa.

”Todella yllätyin kun huomasin, että tällainen tiukan systeemin mukaan eteneminen toikin esiin opiskelijoissa esiin hienon sosiaalisen piirteen: nopeasti etenevät ryhtyivät neuvomaan heikompia opiskelukumppaneitaan. Luokassa oli monta neuvojaa, paljon puheenpulinaa, eikä minun tarvinnut kuin vähän katsella päältä. Sitä voisi kutsua sosiaalisesti oppimisprosessiksi yhteisen haasteen edessä.” Eloranta huomauttaa, että tuota sosiaalista ilmiötä ei olisi voinut syntyä, jos opetus olisi ollut puhtaasti vain verkossa tapahtuvaa, ilman sulautuksen vaatimaa kontaktiopiskelua.

Verkossa ohjaamisessa on Elorannan mukaan hyvää se, että siellä opiskelijoiden edistyminen on opettajan nähtävillä jatkuvasti. Se tekee mahdolliseksi hyvin seikkaperäisen ohjauksen.

”Onhan lisäksi mainiota, että oppimisaihiot, palautejärjestelmä ja koko arviointi on Moodlessa integroitu yhteen. Lisäksi erityisen merkityksellistä on sähköisessä muodossa olevien web-linkkien käyttämisen helppous”. Hän huomauttaa, ettei verkkokurssista koskaan voi muokata perinteistä, koska se ei voi toimia ns.paperimuotoisena.

Opetuksen aikatauluttaminen sekä oppimisen eriyttäminen ovat Elorannan mukaan verkko-opetuksen erinomaisia ominaisuuksia. ”Hyvät oppivat ja edistyvät ilman, että siihen tarvitsee juurikaan puuttua. Silloin minulle jää aikaa neuvoa heikompia. Jos olisi vain luokkaopetusta, ei heikoimpia voisi auttaa kovinkaan paljon.”

Eriytetty ja sulautettu verkko-opetus on kyllä työlästä, mutta toimivaa ja opettajalle henkisesti palkitsevaa. ”Silloin tuntee itsensä tarpeelliseksi, kun näkee opiskelijan katseesta, että tämä on oivaltanut ja sisäistänyt opetettavan asian. Paras palaute on hänen silmänloisteessaan.”

Sitä usein esitettyä näkemystä, että verkko-opetus työllistäisi opiskelijoita liikaa, ei Eloranta jaa. ”Jos opiskelu on mielekästä ja käytäntöön kytkeytyvää, opiskelijat haluavat tehdä paljon työtä. Se on kokemukseni.”

Verkko-opetuksen ansiosta eri vuosien opiskelijoiden tulokset ovat vertailukelpoisia sekä tilastointi ja tilastojen käyttö helppoa.

Eloranta kertoo, että täysin virtuaalisen kurssin ja virtuaalisen kokeen järjestäminen tarjosivat hänelle varsinaisen ahaa-elämyksen. ”Minulla oli kaksi rinnakkaisryhmää, joista toinen teki perinteisen paperikokeen ja toinen virtuaalisen. Toisella kerralla roolit vaihdettiin. Havaittiin, että epäilyksistäni huolimatta virtuaalikoe toimii sittenkin! Ei tarvitse kirjoitella esseitä. Monivalinta- ja aukkosanatehtävät voivat todellakin mitata todellista osaamista, kunhan ne on pedagogisesti oikein määritelty.”

Elorannan mukaan opettajalla pitää olla kokemusta, jotta hän pystyisi tekemään todella hyvän verkkokurssin. ”On tunnettava opiskelijoiden tavat vastata ja heidän yleisimmät virheensä”, hän sanoo. Hänen ohjeensa aloittelevalle verkko-opettajalle on, että tämän on syytä pikaisesti perustaa ensimmäinen Moodlekurssi, sijoittaa sinne materiaalit ja tehdä otsikot. ”Sitä sitten kehittää vähän kerrassaan. Pian huomaa, mikä toimii, mikä ei, ja prosessi etenee siitä kuin itsestään.”

”On hyvä pitää mielessä se, että kurssi on rakennettava simppeleksi”, hän sanoo. Kokonaisuus on myös pidettävä kyllin yksinkertaisena, vaikka se joskus onkin haastavaa. Tehtävänannoissa ei saa olla yhtään tulkinnanvaraisuutta. Opiskelijaa on verkko-kurssilla ohjattava selkeästi vaiheesta toiseen.”

Verkko-opetuksessa on Elorannan mukaan kiinnitettävä materiaalien laatuun paljon enemmän huomiota kuin kontaktiopetuksessa. Ylipäättään niiden tekeminen on työlästä, mutta asiaa keventää se, että monia kurssin osia voi käyttää uudelleen. ”Itse olen järjestänyt niin, että minulla ei ole liikaa verkkotehtävien tarkastamista: se on osittain automatisoitu. Kokeiden tarkastus sujuu jo täysin automaattisesti”

”Kehottaisin automatisoimaan ensimmäiseksi sellaiset työt, jotka teettävät eniten töitä, kuten vaikkapa kokeiden korjaamisen tai kurssin arvioinnin. Automatisointi on työlästä, mutta tuo helpotuksia myöhemmin. Näin tulee mahdolliseksi saada enemmän aikaa tärkeisiin asioihin, kuten esimerkiksi näyttökeskusteluihin opiskelijoiden kanssa.”

Elorannan mukaan opettajan rooli ei olennaisesti muutu sulautetussa verkko-opetuksessa perinteiseen luokka-opetukseen verrattuna. Opiskelijoille sulautettu verkko-opiskelu puolestaan antaa mahdollisuuden itsenäiseen

etenemiseen, itsearviointiin ja reflektointiin, käytännön ongelmanratkaisutaitoja sekä aikataulu- ja tavoitetietoisuuden. Myöskään yksilön persoonallisuuden katoaminen ei ole vaarassa sulautetussa verkko-opiskelussa, koska osaamisen näyttäminen käytännössä on aina henkilökohtaista.

11 YHTEENVETO

Tietotekniikka tarjoaa yhä lisääntyviä mahdollisuuksia opetuksen erilaisiin, uusiin toteutustapoihin. Yleisesti voidaan todeta, että opettajan kannattaa erityisesti pyrkiä käyttämään verkko-opetuksessa interaktiivista aineistoa ja hyödyntämään autenttista materiaalia. Hyvin ja monipuolisesti tehdyt opetusaineistot voivat jopa saada vastahakoisen opiskelijan innostumaan opiskelusta. Useiden verkkotyökalujen käytössä on kuitenkin aiheellista muistaa kohtuus, sillä tiedon yhdistäminen useista eri lähteistä voi myös kuormittaa oppimista liikaa.

Oppimisympäristön huolellisella suunnittelulla ja tarkoituksenmukaisesti valituilla työkaluilla voidaan merkittävästikin lisätä opiskelijoiden motivaatiota. Keskeistä on, että opettaja pystyy monipuolisesti opetusmenetelmiä ja -työkaluja hyödyntäen ottamaan huomioon erilaisten oppijoiden tarpeet. Saimaan ammattikorkeakoulun opettajat pitävätkin verkko-opetuksen eräänä hyvistä ominaisuuksista juuri eriyttämistä. He voivat sen avulla antaa opiskelijalle mahdollisuuden hankkia lisäinformaatiota, tehdä lisätehtäviä ja suunnata opiskeluaan omien kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti. Opettajalla on lisäksi mahdollisuus luoda erilaisia versioita samasta kurssista. Verkkokeskustelut ja opiskelijoiden mahdollisuus toisiltaan oppimiseen sekä harjoitusten ja ajatusten jakaminen luovat vuorovaikutteisuutta. Verkko-opetus on parhaimmillaan interaktiivista ja opiskelijaa aktivoivaa. Verkkokurssi kokonaisuutena on toimiva, jos se saa opiskelijat työskentelemään tehokkaasti, ohjaa heitä ottamaan vastuuta opintojensa etenemisestä sekä kehittää ajattelua ja ongelmanratkaisutaitoja. Opettajan on helppo seurata opiskelijoiden edistymistä verkossa, ja hän pystyy lisäksi reagoimaan ohjaustarpeeseen yksilöllisesti.

Materiaalien ja kurssitoteutuksen suunnitteluun tarvitaan riittävästi aikaa. Kurssi on mitoitettava ja suunniteltava huolellisesti. On määriteltävä tarkkaan, mitä opiskelijalta odotetaan ja mitä hänen pitää kurssilla tehdä. Toteutuksen

alkaessa on tehtävä selväksi yhteiset pelisäännöt, kuten se mitä opiskelijan täytyy tehdä saadakseen kurssin suoritetuksi ja mitkä seikat vaikuttavat arvosanaan. On myös pohdittava etukäteen, millaista tukea opiskelijat verkko-opiskelussa tarvitsevat ja miten se annetaan. Tulee myös miettiä, saadaanko verkko-toteutuksella lisäarvoa opintokokonaisuuteen.

Aloittelevan verkko-opettajan kannattaa muistaa, että virtuaaliopetuksen opettelu vie aikaa, eikä kaikki aina onnistu toivotulla tavalla. Hyvä kurssi syntyy usein rohkeasti kokeillen. Eräs taitavan verkko-opettajan ominaisuuksista onkin uteliaisuus. Opetuksen kehittäminen on palkitsevaa: yhden verkkokurssin toteuttaminen luo perustan seuraavalle, ja niin prosessi jatkuu. Toivottavasti tämän julkaisun esimerkit innostavat, antavat ideoita ja auttavat entistä laadukkaampien verkkototeutusten ja opetuskokonaisuuksien suunnitteluun.